

LANDAJUELA, Anton, IX.

Gosearen ondorenak.

Euskotarrai buruz etzan jazoten alakorik, bai osteraz gazte etziranen espainarren artean. Azur eta azal biurtzen ziran da, txorkatil eta belaunburuak anditu egiten jakiezan bildurgarri eginarte.

Artaldeko ardi gaxoak ba-liran lez aukeratu, gaxoenak berezitu, eta onengoentzat izaten zan lekura eroan osatu zeikeazan.

Leku artan janari geiago emon, pititxu bat indartsutu eta lengo larra urrira biurtuak izaten ziran, eta larra urrian makalen izaten ziranak, azal azurdunen, belaun andituentzat izaten zan. Lekura eperdiaz lurra jo baño len eroiezan.

Kristaukeriak.

Kristau eta katoliku, egiten ginduezan, igande ta jaietan. Mezea enparantza zabalean. Sinismen da sinismenik bageko lerro artezetan tinko ta geldirik egon arazoten ginduezan. Eguna otza zanean sudurra estaltzerakoan jakearen goialdea jasotzerakoan -eskuak igitu bear genduzan ta- errez baño errezago irabazten genduzan iru-lau belar-ondoko guda baño aurreragotik, komunen eskuekaz emonak. Eguzkia galda gorrian izatean barriz, obe izaten jakun agin eta ortzak alkarrengan estutuz, belarrietan da bekokian eztena sartzen euskuen euliai bakean itxi. Or eta emen izaten ziran espetxaraturiko txakurrak, zirkiñik txikerrena egiten ba-genduan, eta onengoen batek ikusi, ez mezaren ganako ta, gizonarekiko errukirik ezaban izaten da. Ezker eskumaz jotzen ginduenan.

Aita edo Padre Bolinaga

San Inazio-ren Lagundikoa. Arbaso zarren batzuekandik 4gn, 5gn, ta seigarren abizen euskalduna ekarran. Apaiz egitea bururatu jakonean, urioleak eron ba-leu itxaso sakonaren erraietara, gutzaz eta elizearentzaz askoz bere obeto izango zan.

Abade demoniño onen abadetasuna, soñerako luze baltzetan asi ta amaitzen zan, arimari ikutu barik. General jantzirik, bere biziko morrosko, bere menpeko gudarieri agindurik zorrotzenak emoteko.

Meza bitarteko itzaldia Ebanelioaz asi, amaitu barriz Francoren gudari trebe, galtzairu ezpata dizdiratsu, irabazitako burruka toki, Garcia Morato egazean zerura sartzen ikusi eban eguna eta beste ainbeste be, miñean beti eukazan. Ekiñago ta beroago egiten zan, ezpan-ertzak apar zuriz betetan jakozan da.

General jantzirik bere biziko morrosko diñot, go-raogoko zerrenda batean, apaiz jantzirik be, naikoa zan generalik.

Gintzazan lagun-pilla izanik, eta danentzako lekurik ezean alkarri orpoak zapaltzen, urratuten ibili-bearra izaten genduan, da bein baten, an

etorranean bere lagun bateaz, enparantzatik igaro bearrez, oituratzat eukan lez, turutak ots egin eben igaroko eben bidean gintzazanok bidea idegi, txapela kendu eta tente egotera. Ibilera nastuan genbitzazalarik, ez turutarik eta ez gelditu ezgiñan egin. Eta berak, zer egin eban?

Iru gizon, iru gaztelar urtetan goratuak, lurrean jasotako zigarro-mokoz egiñiko errekiña erretan egon ziranean, jo eskuaz eskuan, eta arenbeste nekez egindako zigarroa, lurrera eratsi. Apaizkerietan andia zan, apaiztasunean txiki.

Autorrentzule.

Larunbatetan arratsalde, autorrentzulek be etorten jakuzan da, urreratu nintzan areik lako baterengana. Kolko bete eriotzaz eliza erretteaz eta olako gaiztakeriz enintzakion urreratu. Baña autor-entzule mardikatu arentzat obena zera zan, Franco-ren aurka berbarik, iñor aurrera da zenbait alditan esan nabezan. Autortza neure erera eginik amaitu neban. Gerogo baten euskeldunak be etorten jakuzan.

Gosearen zorrotza.

Goseak zorrotzasun andia dau, iñoiz ezagutu eztauanarentzat sinistu-eziña, egia baiña emen dago. Lursagarrak ainbestetzat zuritzeko talde aukeratu bat osatu eben, eta gosearentzat arri-koskor gogorrik eztagon lez, bat zuritzen eben artean beste bat, edo al ebezenak jaten ebezan. Zorroan etorten zirenak baño

gitxiago sukaldelatuten ziran. Zer egikean? Zuriketa aldian jan ezegien, jagolea jarri eutsoezan. Orduan, barri azal da guzti soñartean gordetan ebezan, oera eroan da lastakian sartu, gauean jateko. Egun batez arakatu ebezean, a bai ba-zan patata pilloak egitea, etxearen barruan eta zimaurrik bagerik.

Jaunartzeak.

Bein batzuk eta, beste bein euskeldun mordo ederra gintzazan Jaunartzea igende goizetan egiten genduanak. Gero salda baltza eguna bizitzen aste-ko. Oiturazko baiño ugaritxoago izaten zan.

Akeita, salda baltza ugariago izaten genduala jakin ebanean kaztillarrek, ainbat ta ainbat gureganatu ziran, autortuak eta autortu barik, saldea artzeko itxaromenez.

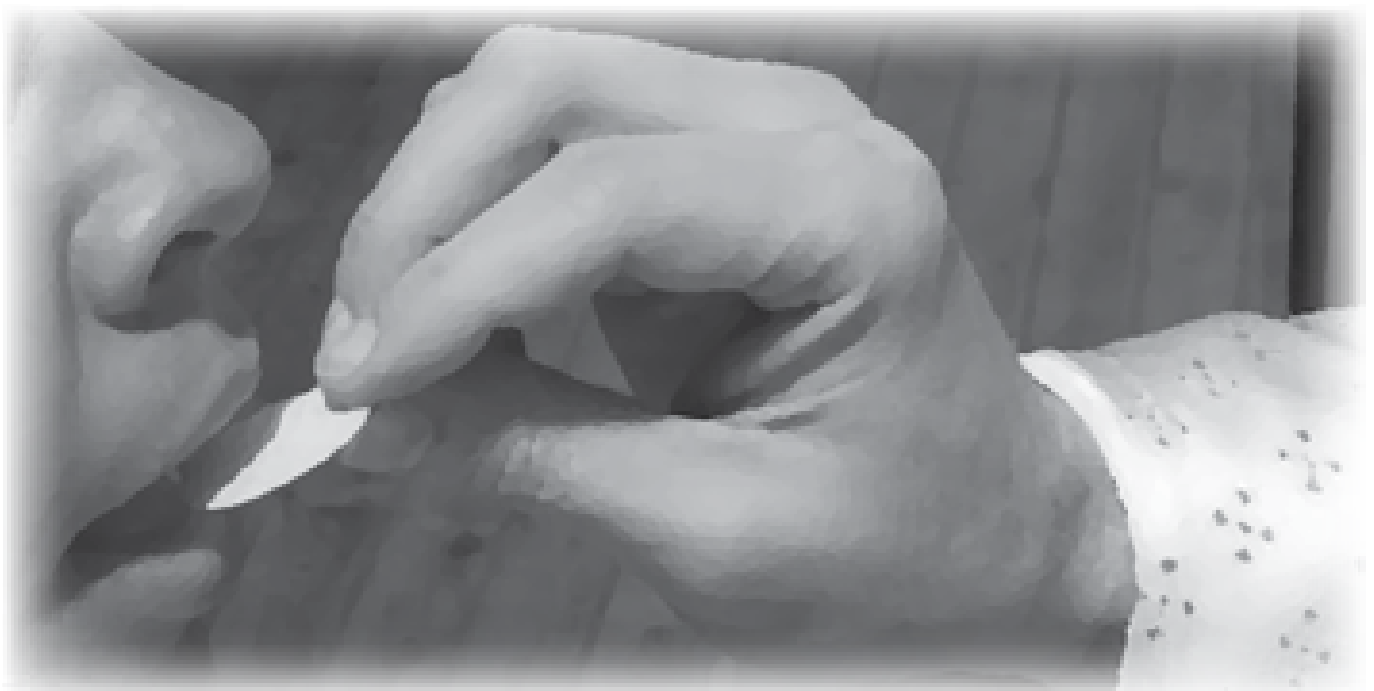
Kristautasuna ta katolikotasuna alakoxeak aldi artan ziran.

Jaungoikoaren izenean egin euskuezanak eginik, sinismen osoa eukanak orduan be galdu barik, baiña kulunkan eukanak zeatz galdurik, ardi baltz, zuri, ariak eta bildotsak batean eta baketsu bizi gintzazan.

Bolinaga-rena oraingo au be

Saman ajotzaz izan gintzazan, eta Ajuriagerra bera be guztion arteko zan.

Ajuriagerra ikasten, edo ikastaldi artan Ajuriagerra-z lagun-maitea zanak. Burgos urian Bolinaga aurkitu.

Aurkitu, berba egin. Bere aldetik Ajuriak agurtu egiala be, agindu.

Betorren bein giltzadun morroigaz, barruan egoana, Ajuria ikustera, iriki atea ta, morroiak Ajuriagerra-ri dirautso: Zatoz barrutik at, zugaz berba egin nai dauan jaun bat dozu itxaroten da. Ajuriaguerra urten zan, egun onak alkarri agertu eta, bost sei urrats alde batera, ta beste ainbeste bestera emonaz, aulan iñotsa Bolinaga-k Ajuria-ri:

- *Conoce Ud. a fulano?*

- *Si, señor mucho*

- *Bien, hombre, bien. Baya, hombre baya. Bueno hombre bueno.*

Pues aquel, ya ez Padre.

Eta beste berbarik barik, Ajuriaguerra len egoan zulora.

Olakoxea zan apaiz “biotzberea”, “errukitsua”, general andia

Dueso-n da Larrinaga-n

Ia 9 illebeta andi egunari noiz ilgo ete gaituen zai. Beste egunak Burgos-en ziran urte ta erdi gaur izango, biar izango, noiz izango ziran ezgenkiala.

Durango-koa semez, Eibar-koa bizitez eta sinismenez iñongoa etzana Burgos-en il eskuen: Ibarra zan bera. Autortzerik ezaban nai ezergatik be, eta autortu barik il eben.

Il eta gerozko mezetan, autortu bagerik il ebarnari ekinik, Bolinaga jaun andiak esaten ebanzanak emen; «Muerto el perro, se acabo la rabia».

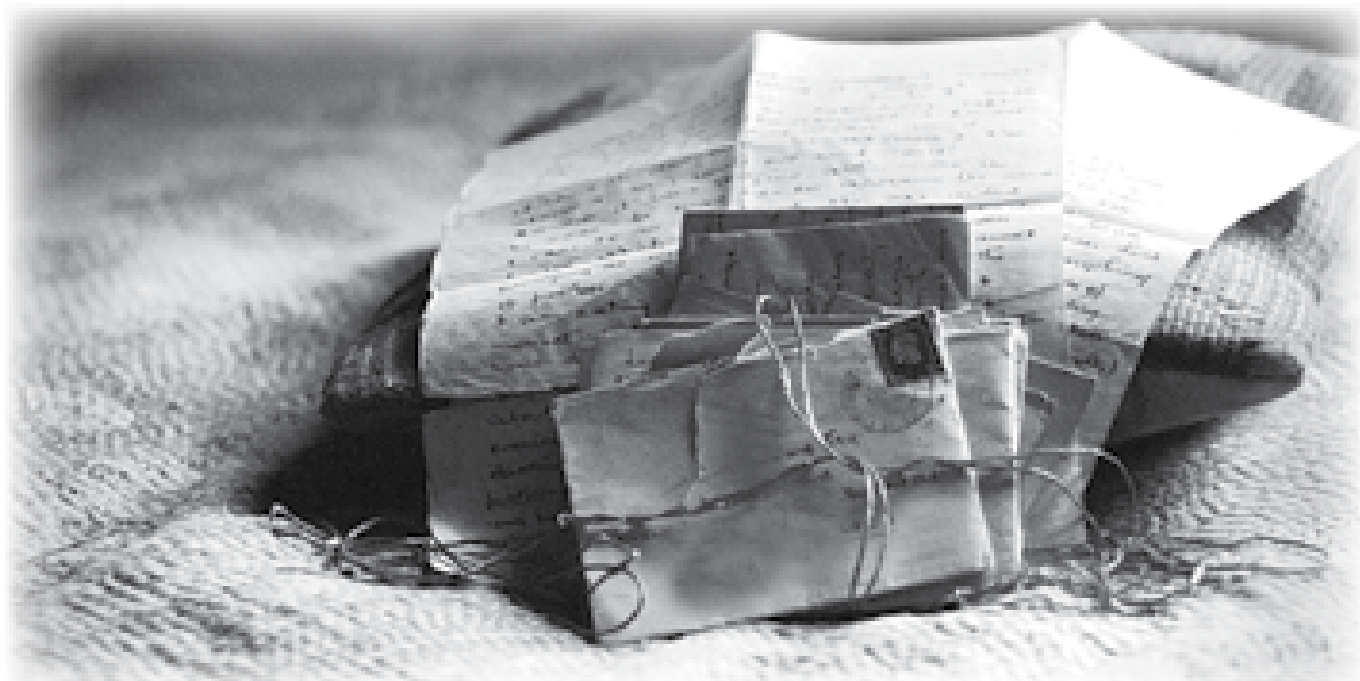
Bolinagaren berba entzutetsuak izaten ziran. Entzun da entzun nazkatu besterik ezginduzen egiten.

Gaxoz ilten ziranak.

Gaxoz il zan lenengokoa, donostiarra, edo gipuzkoarra zan beintzat: Mitxelena. Etxekoen ikertaldia izan ebana zan. Bera bakarrik izan zan emazte maitearen azken-agurra artu ebana.

Gaxorik aurkitzen zan oeraño iritxi zan emazte gaizua. Au egitarakoan barruan gengoalarik, barrurago sartu ginduezan oraindik, emakumea ark sartu-urtena egin egikean.

Il zan gipuzkoarra, aren ondoren 5 urteren buruan il ziranak ainbat eta ainbat izan ziran etxekoen agur maitearen laztan errukiorra artu barik.

Il ta barren artatik ataritzen ate nagusiraño lagun-tzen geuntzan gorpuari, ate ondoan expetxeko abesbatzak “Libera me domine” ta olako batzuk abestuz. An eroien gixajoa, ez etxekorik ez lagunik bagerik.

Burgos-ko espetxe andian gaxoten zana, ilbearrik izan ezker olatxe ilten zan.

Abesbatza.

Egunen joan-etorrian, eta E. Orbegozo zuzentzapean osatu zan abesbatza, geienak euskeldunak izanik, katalunyar, Asturias-ko ta Santander-eko batzuekaz alkartuta.

Gudaldia bide izanik galdurik egozan gudarate ziran, abesbatzak, eta gizon-andrazko kanpotar asko izaten ziran, abestiak entzutera, espetxeko nagusiak deiturik etorten ziranak.

San Pedro jaiak etozan, Burgos-ko jai nagusiak, eta abestaldea inguru-minguruak jagolez esiturik urten zan Burgos-ko elizaraño.

Egun artan, barruko ta kanpoko ate nagusiaren bitarteko landan, etxekoekaz bazkaltzeko baimena izan genduan, nasai nasaririk egin genduan.

Egunak ostera joiazan, alan da be baña zeri, zeren, aren bildur gintzazan.

Redencion bai, pakerik ez.

Redención au aldizkari, bat zan giltzaperatuentzat egiña, etxekoek laguntasunik, bear ba-genduan

Redencion-era arpidetu bear genduan. Ez gengozan burua makurtzera, eta bat edo beste arpidetukoren izenez etorten jakuzen, etxekoek bialtzen euskuen piti urria.

Eskutitzak.

Urteen joan-etorrian ur-tantak be arria zulotzen dau, guk bere ba beti barruan izango giñala usterik edo, ixil-mixilka artu-emonetan asi giñan gure zaindari ziranakaz. Arria zulaturik egoan. Arri zulatu lau ormen barrena zaintzen ebanak ziran eskutitzak Burgos-era ataritzen euskuezanak.

Nagusia izaten zan atondoan bein baten izkillu azkarrak ipiñi euskuezan soldaduz zaindurik. Arpegirik ez geuntzan ikusten mutil areiri. Inguru-minguruan egurarte gengozalarik, alako batean autumutuan asi giñan, eta eskutan zanak, zeberiorra zala erantzun; biar, etzi ta etxidamu leku berean izango zala. Egun askotan ez bazan be, idaztilaria izan genduan.

Bein baten emon geuntzazanean. Burgos-era ezin joanik, bere gauz artean ebazan gorderik. Jazo, zer jazo ete zan? Lapurreta bat izan eben soldaduen arteko zana, eta noz zan jakinairik arakatzean eragoien. Agertu ziran eskutitzak eta, gero jazo zananren barri, zeberioar arek emongo obeto nik baño.

Poloniar ateo.

Sinismen bageko gizona, gizon ederra ta lagunarterakoa.

Eguzkia kinka gorrian egoalarik poloniar au ere txapel barik eta ulea susterreraño mozturik ebillan, danok genbiltzaren tajuan. Burua anditu jakon geiago ezinean, geixotu zan eta, gaixotokira eroan.

Igandea zetorkigun egun gutxiren buruan. Oean etzunik ezegozen danak, egozan beartuta meza entzutera etortera.

Entzuten gengoalarik jezarrita jarraitzen eban bere lekuan, mezaren erdian alaxe jarraiturik ondoan eukazan gaixoak sutitu ziran arren, ta “Don Matias-ek” meza amaitu zanean dirautso:

- Zergaitik etzara besteakaz batean zutitu?
- Ateo naizelako.
- Zigortua izaterik nai ezbadozu, zoakidaz osagillarengana, eskatu agiria ta ekarridaizu atea zaran ala etzaran jakin gura dot eta.

Alakoxea zan gure don Matias. Bera zan lakoxeak ziran españarren katoliku, kristau eta Jaungoikuarrenganako sinismen zintzodunak, atea izatea zer zan etzekienak.

Matias au izaten zan idazkiak iraki, arakatu ta irakurten ebazana jabeari emon baño len.

Niretzako zan batek ipuin da kontu askoren artean “compañera” ekarrana.

Deia izan neban berarengana joateko, joan be, barriz, buruari azka joan nintzakion, zer izango eta zan larriak jota. Asi zan ba emendik ekin da andik ikutu, compañera aren esanaia komunisten berben bat zan jakin gurarik eta, adierazorik.

Pepe Verdes, Bilbo-ko, Korreo kaleko idazkitegiko nagusia be, antxe egoan preso, “entxufatua”, gugaz batean Bilbo-tik Burgos-era eroanik, eta au izan zan “Compañera” Eliz Deunaen berbetan be ba-egoala eta, Jaungoikuak Adan-i “compañeratzat” Eva emon eutsala esaten.

Verdes-i eskerrak, eneban zigorrik izan.

Perrotxikoak aña ugari.

Gudaldian nork agindurik asko, amaitu zanean, barriz, erdiak be, geiagi. “Paratxutistak” ekarri euskuetzan perrotxikoak, aña ugari.

Paratxutista zenbait Gipuzkoa-ko Errenderi-n egonak ziran, pelota ta futbolzaleak.

Egunean eguneko eginberrak ondo ta zintzo betetzera beartuten genduezan, paratxutista onein bidez “Aupa” ta “Txir-Txir” euzkotarrak, kataluniar eta besteen bat be ba-zan, ostiko-pelotariak. Jolasketa ontan euzkotarrak nagusi, katalanak soka-tiran.

Rodillerak

“Rodilleras” zigor au etzan zigor txantxetakoak.

Lagun bi alkarren ondoan makurturik, belun-buruetan berebil-txirrinken goma zati bana ipiñirik ondo lotuta, emen da an eskuan zapiz lurra garbitzen emoten ebezen egunak eta egunak, erretzea ta berba-egitea galerazorik izanik.

Eguneroko ibillian egiten ziran “rodilleras”, baiña lenengotan etzan izaten eztizko gauza belau-buru urratuen ganea, goma madarikatua jartzea.

(Jarraituko da)

